

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 7.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је-дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ГЛУМЦИМА.

(Свршетак.)

Тако је било и с Богумилом Давизоном у почетку његова глумовања, кад му је Лаубе, тадашњи управљач царског дворског позоришта у Бечу, дао малу улогу од неколико листова. „Сад ме упропашћујете с оваком малом улогом,“ — рекао је Лаубу. „То неколико листова биће ваше лаворике,“ — одговори му Лаубе. „Ви морате ту улогу представљати.“ Лаубе је боље знао за какве је улоге Давизон, и заисте је у улогама, које му је Лаубе доделио, стекао лепо и чувено име.

И ако свесна позоришна управа такву навалу почетника одбија, опет јој се не може доста препоручити смотреност и озбиљна строгост у томе.

Без поступности нема напредовања ни у уметности. С тога се саветује почетницима, да се поштуно и врло смотрено од малих, шаљивих улога пењу на висину идејалних улога. Такав метод најбоље одговара томе, да глумац почетник себе усаврши; јер отимање за важне, идејалне улоге без претходне дуге спреме показује непознавање самога себе, непознавање важности и дубине мисли у тим улогама, показује лакомислено трчање без истакнуте мете.

У опште се мисли, да је стална глумачка дружина од преке потребе за напредак свакога позоришта.

Нема сумње, да се округлина у представама не да иначе постићи, јер се само у такој дружини могу сви чланови потпуно познати и може се увидети, ко је од њих за какву улогу најбољи, и колики му је круг уметности.

Честим мењањем чланова готово се ре-

довно поремети цео удешени склоп глумачки према доондашњој природној подели улога.

Таквој сталној дружини, ако су јој само чланови даровити, довољна је ваљана управа, па да позориште процвета.

Па ипак је од неоцењиве користи, да од времена на време даровитији глумци походе друга каква на гласу позоришта ради свога усавршавања. Гледајући како други даровити уметници у једној истој улози са свим другим правцем и начином долазе до кулминације душевних потреса у публици, распламти им се производна сила, распали им се тежња за дубљим испитивањем, за новим стварањем у изразима. Тако постају напреднији, као пламен подстицањем новог горива. Иначе, без оваког полагања у позоришној уметности напреднијих позоришта, привикнути на извесну висину критичара у погледу оцењивања глумачке уметности и претензије у публици, глумци остају донекле обично на једнакој висини своје уметности, покрећући се у истом колу као небесна тела по закону гравитације, и срећа још, ако остану на тој висини, те не почну опадати. Редак је у нас глумац, који ће у таквим приликама напредовати, који ће, гоњен својим талентом, дати гледаоцима више, него што од њега траже. То су само изванредни таленти, који више дају него што се од њих захтева.

У томе нас утврђује и Гете, који вели: „Кад прилике уметнику мало помажу, кад опази, да се свет може веома лако задовољити, и да иште само лаку, допаљиву угодну слику: онда би било чудо, ако га

угодност и самољубље не би тврдо задржало код онога, што је од средње вредности, била би реткост, ако не би радије за помодну робу узео у промену новац и похвалу, него да избере прави пут, који га више или мање води бедном мучеништву.“

С тога је увиђавна позоришна управа кад што принуђена, да набавља нове одличне глумачке снаге, које ће као електрична струја потрести цео успаван организам.

Шта може један честит и ваљан глумац у глумачкој дружини да произведе, подели смо и у нашем позоришту, да не отварамо историју позоришта у других народа.

Али с новим глумцима, који немају праве, топле љубави према уметности, који само своју рођену корист имају увек пред очима, који су тако себични, да једнако

гледају, да су само они одликовани, с таквим глумцима настају обично нове тегобе и незгоде. Вечито незадовољство са својом платом и њихове прогресивне претензије, а поред њих и осталих глумаца, охрабрених њиховим примером, доводе управу позоришну веома често у неприлику.

Од туда после онолика на силу Бога изнуђена повишавања плате, па од туда после, поред опадања позоришних доходака, оне новчане неприлике, које прати неизбежна катастрофа.

Свега тога не би било, или би у много мањој мери било, кад би наше позориште могло издржавати глумачку школу, али онакву, која би му могла дати неколико ваљаних глумаца.

Али о томе други пут.

Л И С Т И Ћ И.

(Дебора позоришна игра у 4 чина, написао. Мозенгал превео Н. В. Ђорић. — (Свршетак.)

Превод „Деборе“ могао би бити много бољи. Стихови су, истина, прилично лаки и течни, али језик и слог не достиже појетску висину оригинала. На више места је слог са свим туђ, те вређа српско ухо. Највише је погрешака у реду речи.

Има баш и туђих фраза. „Бог с тобом“ значи у Срба са свим друго нешто, а никада: „Пођи с богом“ или само: „с богом“. „Добри боже“ или „силни боже“ није наш узвик, него немачки, а ми обично у таким приликама велимо: „боже благи“ или „боже свемогући“. Незгодна је и конструкција: „у том чујем“, „против владиним наредбама“, „то се може послушати“, „мислиш од нас сељака“. . . „А шта ли сте овде“ и још нека. Са свим је погрешно: „сво“ место „све“, „кретох“ место „кренух“. Обичнији је вокатив „отац“, него „оче“, јер овај други се више употребљује за свештена лица, а боље је рећи „потровати“ него „поотровати“. Чини нам се, да је боље и „Штирска“ него „Штајерска“.

Представа беше доста округла и живахна, и да не видесмо неколико омањих недостатака, могли бисмо рећи, да нас је потпуно задовољила. Толико смемо с поуздањем тврдити, да је мало провинцијалних позорница, са којих се „Дебора“ боље приказује.

Ти омањи недостаци тичу се које саме позорнице и инсценирања, које опет некојих представача. Да их летимице навестимо.

Састанак Деборе и Јосифа после венчања (III. чин, 2 промена) није на нашој позорници тако изведен, као што га је требало извести. Ми с позорнице видимо, да је Дебора као на неком гробљу, па се чисто чудимо, откуда и Јосиф да ту искрене — баш као да су се дали рандеву. Јосиф истина вели:

„Видех нешто, врисак неки зачух

„И помислих њен је глас,“

а и Дебора наговешћује, да је Јосифа видела, али се све то брзо изгуби у нашој уобразиљи кад немамо стварне подлоге; кад очима не видимо. Оно дакле не сме бити гробље, него црквена порта (може бити и с неколико кретова), а врата од цркве морају се видети. Ако наша позорница нема баш праве цркве, могла је то навестити и простијим средствима. И шира врата са крестом на врху могла би означити улазак у цркву, па би нам онда било све јасније.

И IV. чин био би округлији и потпунији, да је представљена и прва промена тога чина, због прогнаних Јевреја. Ми не знамо, за што је та промена брисана, али бисмо рекли, да је тиме и друга промена много блеђа, да је, дакле, много изгубила. И ако се даље наговешћује, откуд Дебора после толико година на истом месту, опет је за гледаоца дуго чекати на ту навест, а међутим бити у неизвесности. Да је песник то хтео, то смео, не би написао читав призор. Тек у заједници с њим добија други призор свој прави живот, своју органску доследност. Без

нега је слабо растумачен, и стоји за дуго као нека случајност, а то му откида од његове уметничке вредности.

Од представљачког особља заслужује гђа *С. Вујићка* (Дебора) пуну хвалу. И ако је Деборина улога представљачу већ од самога песника скроз приуговорљена, и, тако рећи, у уста мутута, опет има прилике, где се у њој и сам глумац може видети. Све је, истина, лимитирано и опредељено, па опет има места, где се прост, увежбан глумац може распознати од правога уметника. Гђа Вујићка нам је то вечерас показала. Душевни афекти јесу нешто генерално и имају у свом спољнем изразу, тако рећи, својих типских знакова; — љубав, мржња, страх, очајање и т. д. јављају се на човечијем телу као нека извесна група појава, — али и у томе може бити нианса, и ту има битне разлике. Та разлика је често од одсудна значаја, и то је оно, што ваља схватити и уметнички репродуцирати; — то је оно, што само уметник може. Обична, увежбана глумица представила би нам и у Дебори све те афекте по типској форми, али права вештакиња им даје специфичан карактер. Гђа Вујићка љуби заносом и ватром праве Јеврејке: она је егзасна, она је немислена, слепа; у погледу јој је огањ онога сунца, где су јој преци поникнули; у пољущу и загрљају јој онај жар и она егзас, што карактерише семитско племе. Па као што љуби тако и мрзи, тако и очајава, тако и страхује, тако и прашта и благосиља. Сваки покрет, свака геста, свака мима, сваки тембр гласа показује те афекте и као човечанске и као специфичне. Ми видимо Дебору и свугде само Дебору, т. ј. жену из племена семитског са свима атрибутима његовим. Зато и јест Вујићкина „Дебора“ целина у сваком погледу, живот и истина, задахнута уметничким духом.

Штета је само, што је г. Вујићка и овом приликом показала неку своју махну. И вечерас смо неколико пута опазили, да или не зна, или не ће да економиса са својим физичким средствима. Чисто би човек рекао, или да јој се мили изазивати снажне ефекте, или да је уметничка ватра обузме одмах с почетка великом снагом, те јој не може одолети. Она не штеди ни гласа, ни покрета одмах с почетка патоса, па кад дође до кулминације, већ је све исцрпела. Гласом још хоће, ал' не може, а и друга средства нису јој више на расположењу — све их је утрошила. Колико је то и за њу много теже и уморније; колико она тиме узалуд губи од својих тако красних дарова, толико, и још више, губи и као уметница. И најснажнији афекти имају својих фаза, своје природне скале, и своју кулминацију, па ко у томе не прави разлике, тај није уметник. Ко опет зна за ту разлику, али

не уме економисати са својим уметничким средствима, тај пада у другу уметничку погрешку, тај у афекту није над афектом, а и то није мало. Публика осети или монотонију, или увиди, да кулминационе тачке нису довољно изражене.

Одмах после Дебора истиче нам се карактерна улога „баба-Савке“. Гђа *Добриновићка* је позната у тим улогама, па је и данас показала, да се и у епизодама може брилирати. Баба-Савка је погођена слика до у најситнији детаљ. Ми се радујемо, што можемо рећи, да је гђа *Добриновићка* у улогама те врсте снага, која се може сравнити с најпознатијим.

И гђица *Хаџићева* (Анка) извела је своју улогу коректно. Истина, да је та улога већ по заснову некуд бледа и, тако рећи, индиферентна, али је и опет дошла до некога значења. И ако је Дебора све засенула и заглушила, опет се и лепа појава Анкина видела и њен глас чуо. Још да гђица *Хаџићева* није — чини нам се ради сујете — учинила неку грубу погрешку, те покварила једно од најлепших места своје улоге, неби јој имали шта замерити. У Ш. чину требала је Анка венац, што га је сплела од цвећа са гроба родитељска, па позорници на главу метути. Гђица *Хаџићева* наместила је венац у гардероби на огледалу, а на позорницу донела је стручак у руци . . . па је њему говорила: „Како ми одлагу у срцу. Добри родитељи, хвала вам.“ Нека се гђица *Хаџићева* чува од сада такога кориговања песничке замисли, и нека више пази на то, да не ће криво протумачити мисао пишчеву, него на то, да јој венац не ће доликвати, ако га није на огледалу наместила.

Г. *Милојевић* (Лоренц) и г. *Добриновић* (Брица, а баш и г. *Ђурђевић* (учитељ) и г. *Десимировић* (Аврам) показаше . . . воље и снаге за те улоге. Код *Добриновића* нас то није изненадило, али друга три представљача су нас обрадовала.

Г. *Миљковић* (Јосиф) нас ово вече није задовољио. Јесте, да је улога сама по себи некуд неспретна и баш антипатична, али смо ми, по дојакошњем искуству, више ишчекивали од *Миљковића*. За сада још не ћемо да залазимо у детаље — јер предпостављамо само неку индиференцију — али ћемо ту снагу бадро пратити, већ с тога што ту пажњу у пуној мери заслужује.

Други представљачи показаше по гдегде да су, истина, почетници, али са добром перспективом. Ми држимо за посао режисеров, да исправља такве погрешке, и да по гдекада још једном чита буквицу глумачке технике. Бар једна представљачица би таку лекцију још јако требала. И она сама то зна, па ће га ваљда за то замолити, али ако незна, казаћемо јој други пут.

β.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

11. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 5.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 10. ЈАНУАРА 1886.

ЕЈ, ЉУДИ, ШТО СЕ НЕ ЖЕНИТЕ!

ШАЉИВА ИГРА У 4 ЧИНА, ОД ЈУЛИЈА РОЗЕНА, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ ПРЕРАДИО А. ЈОВАНОВИЋ МУША.

ОСОБЕ:

Сима Јагодић, богаташ	Ружић.
Мара, жена му	Д. Ружићка.
Савка } њихове хѣри	Л. Хаџићева.
Јованка }	М. Максимовићева.
Мутибарићка, удовица	Ј. Добриновићка.
Даринка, кћи јој	Д. Николићева.
Коста Звекић, трговац	Десимировић.
Милева, жена му	С. Вујићка.
Пера Луткић	Добриновић.
Никола Славнић	Марковић.
Гавра Максић, чиновник	Ђурђевнић.
Др. Петковић, лекар	Милојевић.
Јован, слуга код Петковића	Банић.
Ката, собарица код Звекића	С. Бркићева.

Збива се у лето на селу близу веће вароши у најновије време.

У недељу 12. јануара: „ВОЈНИЧКИ БЕГУНАЦ“. Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Е. Сиглигетије, посрбио Рада Стратимировић.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Од недеље, што долази, представе ће се почињати у 7¹/₂ сахата.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9¹/₂ САХАТА.